

מסכת גיטין

פרק המביא גט

א-ב הקדמה

משום שאין עדים מצויים לקיומו – שאין בארץ ישראל עדים שמכירים את חתימת בני חוץ לארץ. ושיבואו עדים מחוץ לארץ לארץ ישראל כדי לקיים את החתימות אין זה שכיח, לפי שאין שיירות מצויות. לכן, תיקנו חכמים שהשליח יאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", ותחשב אמירה זו כ"קיום" חתימות העדים שבגט.

לדעת רש"י, כל חוץ לארץ נקראת מדינת הים. אך לדעת התוספות [דיבור המתחיל מדינת], ושאר ראשונים, רק מקומות מרוחקים נקראים כן, למעט מקומות הסמוכים לארץ והמובלעים בתוכה.

מתניתין:

המביא גט ממדינת הים, שליח הולכה, (1)

המשנה הראשונה עוסקת בתקנת חכמים, שכל שליח המביא גט מן הבעל לגרש בו את אשתו, אם הביאו השליח ממדינת הים לארץ ישראל, צריך השליח לומר לפני שנותנו לה: **בפני נכתב ובפני נחתם** הגט הזה.

לדעת רבה בגמרא [דף ב א] טעם האמירה הוא משום שאין בני חוץ לארץ בקיאים לשמה – שאין הם יודעים שצריכים לכתוב את הגט לשם האשה המתגרשת הזאת בדוקא, וחסרון הכתיבה לשמה של האשה המתגרשת הזאת פוסל את הגט. לפיכך, תיקנו חכמים שיאמר השליח "בפני נכתב ובפני נחתם", ואנחנו נשאלהו האם זה נעשה לשמה.

ואילו לדעת רבא, טעם האמירה הוא,

כבעל שמסר הגט לשלוחו ויודע הוא שהגט עדיין לא חל עד שיגיע לידי האשה. ולכן אינו גומר עדיין בדעתו לגרשה. ובמקרה כזה חוששים שמא יתחרט ויבוא לערער.

אך במקום שיוודע שבעצם נתינת הגט ליד שלוחה הריהו מגרשה, הרי זה גומר בדעתו לגרש, ושוב אין חשש שיבוא לערער. ולכן, אין צריך השליח לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". ועיין בפני יהושע. [וראה עוד נודע ביהודה תניינא, אבן העזר סימן קלו דיבור המתחיל נלענ"ד, שדן האם יש לדמות לגמרי את קבלת שליח הקבלה לקבלת האשה. והביא בזה

1. הר"ן לקמן (דף ב עמוד א בדפי הר"ף דבור המתחיל: וכתב), מבאר שרש"י ז"ל דקדק לכתוב שמדובר כאן בשליח הולכה שעשאו הבעל בדוקא. ולא בשליח קבלה, שנתמנה על ידי האשה. משום שאילו היה שליח קבלה היה חל הגט מיד כשקיבל את הגט לידי מידי הבעל, ואז כאשר היה נותנו לה, לא היה צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". שהרי היא כבר גרושה ועומדת.

וטעם הדבר, ביאר הר"ן, שהרי כל טעם אמירת ה"בפני נכתב ובפני נחתם", הוא כדי שלא יערער הבעל. אך חשש זה, אינו אלא

שנתמנה על ידי הבעל, השוהה במדינת הים, להוליך את הגט, וליתן את הגט לאשתו, הנמצאת בארץ ישראל, **צריך שיאמר** השליח בשעה שבא ליתן לה את הגט: **בפני נכתב** גט זה, **ובפני נחתם** ע"י העדים. (2)

רבן גמליאל אומר: אף שליח **המביא** גט מן הרקם [קדש], ומן החגר [ברד] — מקומות הנזכרים בספר בראשית פרק טז, הסמוכים לארץ ישראל, צריך שיאמר כן. (3) מקומם של עיירות אלו הוא בצד המזרחי של ארץ ישראל, לכיוון דרום.

רבי אליעזר אומר: אפילו שליח המביא גט **מכפר לודים**, שהיא עיירה מחוץ לארץ הסמוכה מאוד לארץ ישראל, ואף מובלעת בתוך תחומה משלושה צדדים [ואנשי לוד

מצויים בה תמיד — תוספות] **ללוד**, השייכת לארץ ישראל וסמוכה לה, גם כן צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם".

[טעמו של רבי אליעזר מבואר בגמרא דף ד עמוד א: שלא תחלוק במדינת הים. כלומר — הואיל וגזרו על המביא גט ממקום רחוק — וכפי הטעמים שיבוארו בגמרא — לא חילקו חכמים בין מקום רחוק ומקום קרוב, ודינם שוה לחייב שליח המביא משם גט לומר "בפני נכתב ובפני נחתם"].

וחכמים אומרים: השליח **אינו צריך שיאמר** "בפני נכתב ובפני נחתם", אלא **המביא** גט **ממדינת הים** לארץ ישראל, או **המוליך** מארץ ישראל למדינת הים. (4)

מחלוקת הרמב"ם והראב"ד].

ומכל מקום, כתב הר"ן, שאף במקרה כזה, אילו יבוא הבעל ויערער, יש לקיים את הגט בחותמיו, כלומר לבדוק את אמיתותו ע"י חתימות העדים.

2. קשה, היאך מאמינים לשליח שהבעל נתן לו גט זה, מדוע אין חוששים שמא זייפו בעצמו או מצאו בשוק. ואין לומר, שיד עדים שהבעל עשאו שליח, שהרי התוספות בעמוד ב (דיבור המתחיל דאתויהו בי תרי) סוברים שבמקרה כזה אין חשש זיוף.

ותירץ בספר שיעורי רבי שמואל (אות ח'), שמה שמביא איתו גט מבעלה של אשה זו, יש בזה משום הוכחה שבעלה עשאו שליח. ואין הבעל יכול לטעון שלפקדון מסרו לו, כי מאחר וסמך עליו ונתנו בידו, הורה בזה שהוא מתרצה בהבטחתו ומקבל עליו להאמין כל מה שיאמר, וכמו דין שליח המוזכר לקמן דף סד ע"א.

3. משמע מדברי רבן גמליאל שרקם וחגר הם מחוץ לארץ, ולכן צריך השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכן משמע מהמשך לשון המשנה — ורקם כמזרח. וזוהי דעת רש"י שפירש — קדש וברד. אך הראשונים [הרשב"א, רבנו קרשקש, תוספות הרא"ש, ועוד] הקשו על זה מהפסוק בספר יהושע (כ ז) "ויקדישו את קדש בגליל בהר נפתלי", שנראה בו שקדש היא עיר בארץ ישראל. ויש מקום נוסף בארץ ישראל הנקרא קדש והוא בערי יהודה ונזכר ביהושע (טו כב).

ותירצו הראשונים, שאכן יש מקום נוסף הנקרא קדש, הנמצא מחוץ לארץ ישראל, ומוזכר במסעי בני ישראל (בספר במדבר). וכמו כן כתוב "והנה אנחנו בקדש, עיר קצה גבולך". ומקום זה נמצא בצד מזרחי של ארץ ישראל, לכיוון דרום, והוא רקם המוזכר במשנתנו. וכן כתבו התוספות בדיבור המתחיל ואשקלון.

4. [לדעת רבה בגמרא, שטעם האמירה הוא לפי

מזרח ודרום — למעט הצד המערבי, שבו הים הוא הגבול, מפרט רבי יהודה את שמות הערים השוכנות לכל צד.

רבי יהודה אומר: מרקם הנמצאת בצד מזרח של ארץ ישראל ואילך לכיוון מזרח הרי זה חוץ לארץ. ורקם עצמה נחשבת כמזרח, שהוא חוץ לארץ.

מאשקלון הנמצאת בדרום ארץ ישראל ואילך לכיוון דרום הרי זה כחוץ לארץ. **ואשקלון** עצמה נחשבת כדרום שהוא חוץ לארץ.

מעכו הנמצאת בצפון ארץ ישראל ואילך לכיוון צפון הרי זה כחוץ לארץ. **ועכו** עצמה נחשבת כצפון שהוא חוץ לארץ.

אך **רבי מאיר** חולק **ואומר:** עכו נחשבת כארץ ישראל לענין גיטין, (5) והמביא גט משם אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

[בתוספות ב א דיבור המתחיל ואשקלון,

ואף המביא גט ממדינה אחת למדינה אחרת במדינת הים, צריך השליח שיאמר: בפני נכתב ובפני נחתם.

ו**מבואר** בגמרא שאף מעיר לעיר במדינת הים צריך לומר, לפי רבה, שהטעם משום שאין בקיאיין לשמה. אך לדעת רבא, מעיר לעיר עדים מצויין לקיימו, ואין צריך לומר.

רבן שמעון בן גמליאל מוסיף, **ואומר:** אפילו המביא גט מנסיכות אחת הקרויה "הגמוניא" על שם ההגמון המושל בה, ל"הגמוניא" אחרת, ששולט בה הגמון אחר, ושניהם באותה עיר. צריך השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אם הם מקפידים שלא יכנסו בני הגמוניא זו להגמוניא זו. לפי שאין עדים מצויים לקיים את הגט, לדעת רבא. ואף רבה חושש לטעם זה, גם במקום שלא קיים חשש ה"לשמה" [כמבואר בגמרא סוף דף ד עמוד ב].

על מנת לבאר איזה מקומות קרויים מדינת הים בצדיה השונים של ארץ ישראל [צפון,

ותירץ, שעיקר כוונת התנא היא, שרק במדינת הים עצמה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בכל מקרה. גם כאשר כולם יודעים את ההלכה של לשמה וגם כאשר שיירות מצויות ביניהם, כי חכמים לא חילקו בתקנתם. אבל המביא גט מערים הסמוכות ומובלעות לארץ ישראל אין צריך לומר. וחולק תנא זה על רבן גמליאל ורבי אליעזר, המחייבים לומר אף ממקומות אלו.

5. הרמב"ם בפירוש המשניות כתב, שעכו כצפון. אולם המאירי הביא בשם כמה ראשונים שפסקו כרבי מאיר, שדינה כארץ ישראל.

שאר בני חוץ לארץ בקיאיין לשמה, כמבואר בהקדמה, אם כן מארץ ישראל לחוץ לארץ אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם שהרי בקיאיין הם. ולפי זה חכמים חולקים על תנא קמא שבמשנה וסוברים שאף המוליך גט מארץ ישראל צריך שיאמר. אך לדעת רבא, החשש שמא יערער הבעל, קיים בארץ ישראל כמו בחוץ לארץ. ואם כן גם המוליך גט מארץ ישראל צריך שיאמר וכו'. לדעה זו, לא באו חכמים לחלוק על דברי תנא קמא, אלא לפרשם. והקשה בספר תפארת יעקב. אם המוליך צריך לומר כל שכן שהמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך לומר, ומדוע כתבה זאת המשנה?

גמרא:

והוינן בה: **מאי טעמא?** מהו טעם תקנת חכמים שהשליח יאמר "בפני נכתב ובפני נחתם"?

ומביאה הגמרא שני הסברים:

רבה אמר: לפי שאין בני חוץ לארץ בני ב-ב תורה, ואינם בקיאים בהלכה שצריך לכתוב את הגט לשמה של אשה זו בדוקא. והרי נאמר בתורה "וכתב לה ספר כריתות" [דברים פרק כד], ולמדים מזה לקמן [כ א], שצריך הבעל לכתוב את הגט לשמה של האשה המתגרשת הזאת. ולכן, כאשר השליח אומר "בפני נכתב ובפני נחתם", שואלים אותו הדיינים האם הגט נכתב לשמה,⁽⁷⁾ והוא עונה: כן!

ורבא אמר: לפי שאין שיירות דרכים מצויות מחוץ לארץ ישראל, ובמידה והבעל יערער על גט זה ויאמר: לא אני כתבתי, אלא מזויף הוא — לא יהיו עדים משם מצויין כאן, שיוכלו להכיר את חתימות

מובא בשם רבנו תם שעכו, חציה היא מארץ ישראל, וחציה השני מחוץ לארץ, ומכל מקום גם המביא גט מחציה הדרומי, השייך לארץ ישראל, צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לדעת רבי יהודה, מאחר והיא נמצאת בסוף הגבול, ומרוחקת ממרכז הישוב היהודי, בו שוכנות הישיבות ומצויים בו בתי הדינים].

ומסיימת המשנה:

שליח המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם מאחר ובארץ ישראל כולם בקיאים לשמה ואף מצויות שיירות העוברות ממקום למקום.

לפיכך, אם יש עליו עוררים — כלומר שהבעל מערער עליו וטוען שהוא מזויף — יתקיים הגט בחותמיו, היינו שהעדים שחתמו יבואו ויאשרו שזוהי חתימת ידם, או שיבואו אחרים המכירים את חתימתם ויזהו אותה.⁽⁶⁾

ברם, אם אין כל ערעור מסתמא הגט כשר, ומטעם שנתבאר.

ב). וראה בקצות החשן (סימן מו סעיף קטן ח), שהביא את השיטות בזה. אולם שם בסעיף קטן י הביא את לשון התוספתא במסכתנו (פרק א הלכה ה-ו) שמפורש בה שמועיל גם קיום זה של השוואת הכתב, כנגד ערעור הבעל. וראה עוד בנתיבות המשפט (שם סעיף קטן ה) ובספר חזון יחזקאל על התוספתא, מה שפירשו בזה.

7. עיין בפני יהושע, שבדוקא נקט רש"י לשון זה ששואלים את השליח, לומר שהתקנה על בני ארץ ישראל היא, לברר היטב עם השליח, אם

6. ויש דרך נוספת לקיים שטר. והיא שיכולים הדיינים להשוות חתימות אלו לכתב יד אחר עדים אלו, שנמצא ברשות הדיינים והוזכר בשלחן ערוך חשן משפט סימן מו סעיף ז. והטעם שרש"י נמנע כאן מלהזכירו, יש אחרונים שפירשו זאת משום שהוא סובר כשיטת רב שרירא גאון (המובאת בטור (חו"מ סט) ש"קיום" זה הוא מדרבנן. ולפיכך, אינו מועיל במקום שצריך קיום מן התורה. וכאן שהבעל מערער צריך לקיים את הגט מדאורייתא וכמו שפסק הרמב"ם (בפרק ז מהלכות גירושין הלכה